

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора філософії в галузі права, доцента Деревянко Наталії Зеновіївни – на дисертацію Тимошевича Миколи Миколайовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (08 – право)

Актуальність теми дослідження. Забезпечення права на зайняття підприємницькою діяльністю є ключовим завданням для будь-якої сучасної держави, оскільки воно має глибоке значення як для економічної, так і для соціальної стабільності. Цей інститут права є основою розвитку економіки, формування ринкових відносин та стимулювання інновацій. Окрім економічних аспектів, підприємницька діяльність сприяє розширенню громадянських свобод і самореалізації, що робить її важливою частиною соціально-політичної структури суспільства. Держава, яка активно підтримує підприємництво, формує умови для створення конкурентного середовища та економічної незалежності своїх громадян. Разом із тим, забезпечення реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю є фактично неможливим без створення ефективного та змістовного нормативно-правового підґрунтя. Таким чином, з огляду на зазначене вище, актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Тимошевича Миколи Миколайовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю» не може викликати жодних сумнівів, адже його результати, як вбачається, здатні вирішити низку теоретичних та практичних проблем у досліджуваній сфері суспільного життя.

Дисертація узгоджується з положеннями Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 821-р; «Концепції розвитку

електронного урядування в Україні», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, розкрито мету, задачу, об'єкт і предмет дослідження, його методи, наукову новизну, підкреслено практичну важливість висновків, одержаних у результаті проведеного дослідження, узагальнено результати роботи і подано відомості про публікації автора за темою дисертації.

Дисертаційна робота поглиблює і доповнює існуючий масив знань у відповідній сфері, а викладені вище обставини підкреслюють актуальність, своєчасність, суспільну значимість та важливість дослідження порушеної проблематики.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження ґрунтується на використанні сучасної методології пізнання складних правових явищ, яка передбачає поєднання як загальнонаукових, так і спеціальних наукових методів, зокрема таких як діалектичний, компаративний, логіко-семантичний, методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції тощо. Їх застосування визначило логічну побудову дисертації та дозволило послідовно й науково обґрунтовано реалізувати мету і завдання, поставлені на початку дослідження.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та практики його реалізації, з'ясувати сутність зміст та особливості адміністративно-правового механізму реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю, а також спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний

досвід, опрацювати напрями вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у досліджуваній сфері суспільного життя.

Відповідно до головної мети дослідження чітко сформульовані основні завдання наукової роботи. Слід зазначити, що крім суто наукового значення, цілі дисертаційного дослідження передбачають аналіз та внесення пропозицій до законодавства України, вдосконалення адміністративно-правового механізму реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають у процесі забезпечення реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю.

За результатами дослідження автором сформульовано пропозиції щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю.

Практичне значення одержаних результатів зумовлено тим, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – для подальшого опрацювання теоретико-прикладних питань, присвячених характеристиці адміністративно-правового механізму реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю; *правотворчій діяльності* – для вдосконалення діючих і розроблення нових законодавчих та підзаконних актів, норми яких спрямовані на забезпечення функціонування адміністративно-правового механізму реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю; *правозастосовній діяльності* – з метою покращення адміністративно-правових форм і методів діяльності суб'єктів, що відповідають за забезпечення реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю; *освітньому процесі* – під час підготовки науково-методичних та лекційних матеріалів, а також підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право»,

«Підприємництво», «Правове регулювання підприємницької діяльності» тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є однією із перших спроб комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю, а також спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід, опрацювати напрями вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

- обґрунтовано, що зміст право на зайняття підприємницькою діяльністю, як об'єкту адміністративно-правового дослідження розкривається у наступному: 1) це суб'єктивне людське право, гарантоване Конституцією України, забезпечення якого відбувається за рахунок механізмів адміністративного характеру; 2) об'єктом даного права виступає спеціальна, суспільно та економічно важлива діяльність – підприємницька, яка має позитивне значення для держави та націлена на набуття фізичною чи юридичною особою прибутку; 3) реалізація права на зайняття підприємницькою діяльністю зумовлює виникнення різноманітних правовідносин, переважна більшість з яких пов'язана із діяльністю держави, а відтак вони виступають об'єктом адміністративно-правового регулювання (с.80);

- відмічено, що незважаючи на розгалуженість нормативно-правового матеріалу, стан правового регулювання забезпечення реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю можна оцінити неоднозначно. Так, з одного боку наявним є широкий нормативний матеріал, положення якого забезпечують регулювання суспільних відносин у досліджуваній сфері суспільного життя, а з іншої сторони – діяльність законодавця у даному напрямку є непослідовною, що виражається у

відсутності єдиного законодавчого концептуального підходу до регулювання питання реалізації права та підприємницьку діяльність (с.83);

- обґрунтовано, що предметом обмежень щодо реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю є: по-перше, наявність заборони займатись підприємницькою діяльністю для окремих суб'єктів, які уповноважені на виконання функцій держави; по-друге, визначення різновидів господарської діяльності на провадження якої потрібна наявність дозволу з боку органів державної влади; по-третє визначення кола видів господарської діяльності, якими займатись може виключно держава. Комбінація та застосування вказаних адміністративно-правових обмежень дає можливість побудувати якісне, законне та ефективне економіко-фінансове середовище, користуючись перевагами якого фізичні та юридичні особи матимуть можливість реалізувати свої законні права та інтереси, а також матимуть гарантії захисту останніх з боку держави (с.131);

- акцентовано увагу на тому, що ліцензування в контексті реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю – це спеціальна адміністративна процедура, яка передбачає видачу державним органом суб'єкту господарювання офіційного дозволу на здійснення певних видів діяльності, що мають підвищений рівень суспільної значущості або потребують спеціальних знань, умінь та навичок. Отже, ліцензування є одним із ключових механізмів державного регулювання підприємницької діяльності, що дозволяє забезпечити дотримання певних стандартів якості, безпеки та захисту суспільних інтересів, а відтак реалізувати право зайняття відповідною діяльністю (с.133);

- наголошено, що вирішення існуючих проблем, пов'язаних із забезпеченням реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю обумовлює необхідність проведення комплексних теоретичних досліджень, зокрема присвячених вивченню позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері. Значення останнього розкривається у наступних аспектах: *по-перше*, дозволяє виявити найбільш ефективні механізми підтримки підприємництва,

спрощення процедур реєстрації бізнесу, захисту прав інтелектуальної власності, стимулювання інновацій, тощо; *по-друге*, дає можливість уникнути помилок, які вже були допущені іншими державами в процесі розвитку підприємництва в рамках українських правових реалій; *по-третє*, сучасний бізнес є глобальним, тому важливо розуміти загальні тенденції розвитку підприємництва у світі; *по-четверте*, позитивний досвід дає можливість створити більш сприятливий бізнес-клімат в країні, що приваблюватиме інвестиції, сприятиме створенню нових робочих місць та економічному зростанню; тощо (с.167);

- зауважено, що наявність прогалин в законодавстві, яке регулює питання реалізації права на підприємницьку діяльність, обумовлена наступними чинниками: по-перше, затримка переходу від планової до ринкової економіки, у порівнянні з більшістю провідних країн Європи та світу; по-друге, політична, соціальна, економічна нестабільність яка в різні історичні періоди була характерна для української держави; по-третє, низький рівень правової культури населення, а також довіри до органів державної влади; по-четверте, значна перевантаженість законодавства, норми якого регулюють питання початку здійснення підприємницької діяльності; по-п'яте, недосконалість податкового законодавства, зокрема нестабільність податкових правил та часті зміни у нормативно-правовому регулюванні податкової сфери, призводять до непередбачуваності умов ведення бізнесу; по-шосте, відсутність ефективної та стабільної державної підтримки підприємців, особливо на етапах старту та розвитку бізнесу, обмежує можливості нових підприємців (с.170-171);

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження в цілому не виключає можливості й необхідності висунути низку зауважень критичного та дискусійного характеру:

1. Так, на мою думку, розкриваючи зміст права на зайняття підприємницькою діяльністю здобувачу варто було окрему увагу приділити

визначенню таких важливих аспектів даної категорії, як мета та завдання, оскільки, як вбачається, саме вони є змістоутворюючими категоріями досліджуваного у роботі інституту.

2. В рамках Розділу 2 дисертації окрему увагу здобувачу варто було приділити напрямам забезпечення реалізації прав громадян у сфері підприємницької діяльності, що обумовлено складністю та особливостями реалізації відповідного механізму. А відтак, на захисті дисертаційної роботи хотілося б почути думку автора з цього приводу.

3. Деякі висновки здобувача носять суто декларативний характер. Так, до прикладу, на сторінці 79 він зазначає, що суб'єктивне право – це індивідуальна, закріплена в нормах чинного законодавства міра можливої поведінки суб'єкта права, що передбачає певну свободу дій та визначає його правовий статус в рамках певних правовідносин. А відтак, суб'єктивне право – це те, що конкретна фізична та/або юридична особа може робити, або ж те, чого може вимагати на підставі закону. Такий підхід, як вбачається, є загальноприйнятим, та не має міститись у висновках.

4. На сторінці 171 здобувач цілком слушно вказує, що «з метою вдосконалення нормативно-правового регулювання реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю необхідним є підвищення рівня правової свідомості суб'єктів підприємницької діяльності через освітні програми, тренінги та семінари. Це дозволить підприємцям краще орієнтуватися в законодавстві, ефективніше захищати свої права та використовувати можливості, надані державою». Дана пропозиція є цілком логічною, однак, автору варто було більш змістовно опрацювати напрями вирішення даного питання.

5. Розмірковуючи про напрями покращення адміністративно-правових засад реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю, здобувачу необхідно було також опрацювати перспективні шляхи вдосконалення організаційних засад забезпечення реалізації даного права.

Варто відмітити, що висловлені зауваження характеризують складність дослідженої проблеми, а тому суттєво не пливають на загальну позитивну оцінку та високі наукові здобутки автора дисертаційного дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення адміністративного законодавства, а також у науково-дослідній роботі, практичній діяльності суб'єктів реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю. Основні наукові положення, висновки й практичні рекомендації, викладені в дослідженні, були висвітлені у фахових періодичних виданнях, оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях.

Висновок

Основні наукові положення, висновки й практичні рекомендації, викладені в дисертації були оприлюднені ним у статтях періодичних фахових видань, тезах доповідей науково-практичних конференцій.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений повно, систематично, послідовно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел. Автор обґрунтував власні висновки проведеного дослідження, які є суттєвим внеском у розвиток адміністративного права України. В цілому, дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, присвяченим характеристиці адміністративно-правового механізму реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Тимошевича Миколи Миколайовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують

конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

завідувач кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін

Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука,
доктор філософії в галузі права, доцент

 Наталія ДЕРЕВ'ЯНКО

